

**Salah Hamit Kümbetli'nin "Her Gecenin Bir Sabahı Var" Adlı Türkmençe Metninin
Transkripsiyonu**

Öğr.Üyesi. Erkan Yasin Taha

**Yardımcı Öğretim Görevlisi / Kerkük Üniversitesi / Beşeri Bilimler Eğitim Fakültesi
/ Türk Dili Bölümü**

erkanyasin@uokirkuk.edu.iq

ترجمة النص التركماني 'الكل ليل صباح' لصلاح حامد كمبتلي من الحروف التركية القديمة إلى الحروف التركية
الجديدة

م. م. أركان ياسين طه

مدرس مساعد/ جامعة كركوك/ كلية التربية للعلوم الانسانية/ قسم اللغة التركية

erkanyasin@uokirkuk.edu.iq

**Transcription of Salah Hamit Kümbetli's work "Every Night Has a Morning" from
Old Turkish Script to New Turkish Script**

Asst. Lecturer. Erkan Yasin Taha

**Assistant Lecturer / University of Kirkuk / College of Education for Humanities /
Department of Turkish Language**

erkanyasin@uokirkuk.edu.iq

ABSTRACT

The literature of Iraqi Turkmens is considered one of the most prominent literary heritages of the Turkic world. Poems, horyats, and verse texts occupy a significant place in this literary tradition.

This study examines the transcription of the text "Every Night Has a Morning" by the well-known author Salah Hamit Kümbetli, one of the leading figures of Iraqi Turkmen literature. The primary aim of this study is to transfer this text into Latin script in accordance with established scientific rules.

The linguistic features of the text were preserved throughout the transcription process. Special symbols such as *k*, *g*, and *h* were used to represent the distinctive sounds of Iraqi Turkmen Turkish. The poems and horyats included in the work were transcribed without altering their original forms.

This study aims to contribute to the enrichment of written sources of Iraqi Turkmen literature and to ensure that these texts are passed on to future generations.

Keywords: Iraqi Turkmens, Turkmen Language, Transcription, Salah Hamit Kümbetli, Folk Literature.

الملخص

يُعدّ أدب تركمان العراق من أبرز الإرثات الأدبية في العالم التركي. تحتل القصائد والهوريات والنصوص المنظومة مكانة بارزة في هذا التراث الأدبي.

تتناول هذه الدراسة نسخ نص "الكل ليل صباح" للكاتب المعروف صلاح حامد كمبتلي، أحد أبرز أعلام الأدب التركماني العراقي. والهدف الرئيسي من هذه الدراسة هو نقل هذا النص إلى الحروف اللاتينية وفق القواعد العلمية المعتمدة.

جرى الحفاظ على الخصائص اللغوية للنص خلال عملية النسخ. واستُخدمت رموز خاصة من قبيل *k* و *g* و *h* للدلالة على الأصوات المميزة للغة التركمانية العراقية. كما نُقلت القصائد والهوريات الواردة في العمل دون المساس بأشكالها الأصلية.

تهدف هذه الدراسة إلى الإسهام في إثراء المصادر المكتوبة للأدب التركماني العراقي وإيصال هذه النصوص إلى الأجيال القادمة.
الكلمات المفتاحية: تركمان العراق، اللغة التركمانية، النسخ، صلاح حامد كمتلي، الأدب الشعبي.

ÖZET

Irak Türkmen edebiyatı, Türk dünyasının önemli edebî miraslarından biridir. Bu edebiyat geleneğinde şiirler, horyatlar ve manzum metinler büyük bir yer tutmaktadır.

Bu çalışma, Irak Türkmen edebiyatının tanınmış yazarlarından Salah Hamit Kümbetli'nin *Her Gecenin Bir Sabahı Var* adlı eserinin transkripsiyonunu ele almaktadır. Çalışmanın temel amacı, bu metni bilimsel kurallara uygun şekilde Latin harflerine aktarmaktır.

Transkripsiyon sürecinde metnin dil özellikleri korunmuştur. Irak Türkmen Türkçesine özgü sesleri göstermek için k, ğ, h gibi özel işaretler kullanılmıştır. Eserde yer alan şiir ve horyatlar, özgün biçimleri değiştirilmeden aktarılmıştır.

Bu çalışma, Irak Türkmen edebiyatına ait yazılı kaynakların artırılmasına ve bu metinlerin gelecek nesillere ulaştırılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Irak Türkmenleri, Türkmençe, Transkripsiyon, Salah Hamit Kümbetli, Halk Edebiyatı.

Simgeler Ve Kısaltmalar Dizini

ğ : Arka damak g sesi

ķ : Kalın k sesi ħ : Boğazdan çıkan h

sesi ş : Kalın s sesi ț : Kalın t sesi ž :

Kalın z sesi ‘ : Ayn sesi ā, ī, ū : Uzun

ünlüler

Giriş

Irak Türkmenleri, yüzyıllar boyunca kültürlerini, dillerini ve edebî birikimlerini büyük ölçüde sözlü edebiyat yoluyla korumuşlardır. Horyat, mani, ağıt

ve destan gibi türler, bu edebiyatın en önemli unsurları arasında yer almaktadır. Sözlü edebiyat ürünleri yalnızca estetik değer taşımakla kalmayıp, aynı zamanda Türkmen toplumunun tarihini, acılarını ve sosyal yapısını da yansıtmaktadır. Türkmen folklorunun temel unsurları arasında ninnilerden ağıta, hoyrattan maniye, halk hikâyesinden efsanelere kadar hemen her türde halk şiiri öğeleri yer almaktadır (Elçin, 1977, s. 45).

Irak Türkmen edebiyatı üzerine yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde, bu alanda ciddi bir kaynak eksikliğinin bulunduğu görülmektedir. Mevcut eserlerde yer alan halk edebiyatı ürünlerinin transkripsiyonunun yetersiz kaldığı, bu nedenle söz konusu eserlerin daha ziyade edebiyat çalışmalarına kaynaklık ettiği belirtilmektedir (Saatçi, 1997, s. 160). Bu durum, Irak Türkmen edebiyatına ait metinlerin bilimsel transkripsiyon yöntemiyle yeniden ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Irak Türkmen folklorunun derlenmesi ve incelenmesi alanında öncü çalışmalar yapan araştırmacılar arasında Ata Terzibaşı, Suphi Saatçi ve Gazanfer Paşayev öne çıkmaktadır (Saatçi, 2008a, s. 12). Özellikle Kerkük ve Telafer gibi Türkmen nüfusun yoğun olduğu bölgelerde üretilen edebî eserler, hem dilbilimsel hem de kültürel açıdan araştırmacılara değerli veriler sunmaktadır (Hürmüzlü, 2003, s. 16).

Bu tezde, Kümbetli'nin *Her Gecenin Bir Sabahı Var* adlı Türkmençe eseri transkripsiyon yöntemiyle ele alınmıştır. Çalışmanın amacı, söz konusu metni akademik kullanıma uygun hâle getirmek ve Irak Türkmen Türkçesinin ses, biçim ve söz varlığı özelliklerini ortaya koymaktır (Saatçi, 2008b, s. 5).

Salah Hamit Kümbetli'nin Hayatı Ve Edebi Kişiliği

Salah Hamit Kümbetli, 7 Ocak 1955 tarihinde Kerkük'ün Kümbetler köyünde dünyaya gelmiştir. İşçi bir ailenin çocuğu olarak yetişmiş, ilk ve orta öğrenimini Kerkük'te tamamlamıştır. 1971 yılında Garbiye Ortaokulu'ndan, 1975 yılında ise Kerkük Erkek Lisesi'nden mezun olmuştur. 1979 yılında petrol şirketinde idari görevle çalışma hayatına başlamış, uzun yıllar yöneticilik yapmıştır.

Kümbetli'nin edebi kişiliği, dil sadeliği ve halk söyleyişine yakınlığıyla öne çıkmaktadır. Şair, cinaslı horyatlarıyla Türkmen şiir geleneğine özgün bir ses katmıştır. Eserlerinde göç, şehitlik ve vatan sevgisi gibi temalar bireysel bir içtenlikle işlenmiştir. Bu yönüyle Kümbetli, hem biçim hem de içerik açısından Irak Türkmen halk edebiyatının önemli temsilcilerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Terzibaşı, 1975, s. 23).

Metinlerin Transkripsiyonu

Bu bölümde Salah Hamid Hasan Kümbetli'ye ait cinaslı horyat ve şiirler, Irak Türkmen Türkçesinin ses özellikleri korunarak ve bilimsel transkripsiyon işaretleri (k, ğ, ş, t, h, ' , ā vb.) kullanılarak Latin harflerine aktarılmıştır.

Metinler, şairin kullandığı yerel ağız özelliklerine, kelime tekrarlarına ve eksiltili ifadelerle sadık kalınarak sunulmuştur.

Dostlara Derdim Diyeyim

Bir gün güneş batmadan hayâtın zulmetine
girdim bende
Gözümde fikir akıl kalmamış bende
Hisâb etdim hiç oldum dünyâda bugün
bende
Hisâb etdim dünyâda yaşarken mezâra
girdim bende

Hisâb etdim gözlerim kapandı dünyâda
ölmeden bende

Ben mezâra girerken utanmadan gözlerim
seil kopar
Bu kabre geldikten bir tesellî olur rahmet
yükselir 'arşa çıkar
Cândan sevdiğim gözlerin kapandı
dünyâya... gider
Gözleri baña soñ vedâ' olsun diyor gidiyor
git sevgilim koy git
Koru Derdi
Meyve derdi koru derdin
Hep habersiz göç etdin
Apardın kabre derdin
Nur dolsun bu kabrine
İmânla yola düştün
'Aşk olsun bu şabrına
Cennet yoluna düştün

Dedim dostlar:
Bu ayrılık
mahşere...

kalmaz dediler
Dedim dostlar:
Bu darğınlık
kıyâmete...

kalmaz dediler
Dedim dostlar:
Bir selâm
gönderem...

olmaz dediler

Dedim dostlar: Sevip ayrılanlar... dönmez
dediler

Dedim dostlar: Beklerim yollarını...
gelmez dediler

Dedim dostlar: Sevgilisine kavuşmayan...
gülmez dediler

Dedim dostlar: Kim baña yâr olur... olmaz
dediler

Ağlama boş yere dünyâ bitmez
Âhîr göz yaşların silen bulunmaz
Dertlinin hâlin kimse şormaz
Ciger yarasına melhem bulunmaz

Bir gün yüzüm gülmeyece-ğ
Göz yaşlarım durmayacak-ğ
Hasta etdi o yâr beni
Ölsem bile gelmeyece-ğ
Ağlıyorum göz yaşım yoğ
Yola gitsem yoldaşım yoğ
Dert çekecek kardaşım yoğ
Düşdüm felek sarayına soranım yoğ
Gurbet ilde sele düşdüm 'ilâcım yoğ
Acı gurbetin aş
Durmıyo'r gözümün yaşı
Gülmedi kader bize
Nedem bu dertli baş
İndiler çaya kızillar
Benzerler aya bunlar
Menim bu süt gönlüme
Vurdular maya kızlar

Ay Diyem
Yılduz diyem ay diyem
Nâmard yüz hançer vursa
Hiç birinde ay diyem

Ağse Dalar
Ağ şadef ağse dalar
Yetimin göz yaşsı
Mermere ağse dalar

Almadan
Yer doluptu almadan
Oydı rakı̄b sözün
Menden izin almadan

Elmadan
Bağ doluptur elmadan
Nece kabre koyurlar
Murâzını almadan
Elim Yan
Şerden bir az elim yan
Nece kabre koyulağın
Sevgiliñi almadan
Oğı Var Raqı̄biñ
göz oğı var

Yamanlardan uzağ ol
Yamanın göz oğı var

Oğı Yandı
Kim mektub oğı yandı
O yar beni oğladı
Ah çekdim oğı yandı

Ele Çar
İyileriñ bile ele çar
Kesilsin o parmağları
Bir nâmarde el açar

Ey Ciger Bu Derdin
Nâhsı birin diyeyim
Kerem derdi aşlı derdi
Yol derdi şâmda var
Şeyh-ül İslâmın kıızı
Onda bile yâr derdi

Tâzede Yeşil Bağlar
Esmer yüregim dağlar
Üç ay elli bişili
Dokuz ay kara bağlar

Tâzede var şu guzum
Tuz hürmatudı süzüm Tâzeli size qurban
Ol baştan men özüm

Telfer nice kazâ
Düşüptü sağca kazâ
Alâm keyfete seyrânde
Batıptı yasa kazâ

Ne Balam
Ne şekrem ne balam
Hiç telferleri görmesen
Ne dostlarım ne balam

Telfer dağlı kazâ
Atrafı bağı kazâ

Telferin derdinden
Kerkük batıptır yasa

Telfere gidaydım
Dost-u aḥbabı şoraydım
Telfer ḳanımdadı
Düşmanın men şoraydım Telfer evlerine
baḥ
Girr bağına barına baḥ
Biz dedik hiç yıḫılmaz
İndi ğor ḫaline baḥ

Telfer bağın ğördüm
Evlerin veran ğördüm
Yadlar ayağ basıptı
Malını talan ğördüm

Kerkük sende ḳal'adı
Öksüz tepe o ḳal'adı
Telfer vīrān oldı
Adı ḳalı ḳal'adı

Bütün sözler yalandı
Telfer malı talandı
Evleri aslan yuvası
Gençleri hep ḳablandı

Cigerden yaralıyam
Bir Baḫtı ḳaralıyam
Doḫtorum cefā verme Ezelden yaralıyam

Çarḫına
Ḳuyusuna
çarḫına Felek
bizi ip edip

Dolayıptı-da çarḫına
Yāra Vār
Yüregim yāra vār
Gittiğ doḫtor yanına
Dedi mende yāra vār

Yāra Diyim
Derdim çoḫ, yāra didim
Anlıyan tabīb gelsin
Harda dı yāra diyim

Yār mene bir oḫ attı
Kemān attı oḫ attı
Uydı yādlar sözüne
Nece meni baḫ attı

Yād Oldum
Arḳadaşa yād oldum Düştüm ḳara dill-ere
Yaman bī-rde yād oldum

Yaman Yāra
Yaman dert yaman yāra
Seni menden edenin
Çıḫartsın yaman yāra
Yār Baḫtıdı
Pencereden yār baḫtıdı
Sihirbazlar sihr idip
Açılmırı yār baḫtıdı

Ḳapanmaz
Güller açıp ḳapanmaz
Nāmard eli zehirdi
Yarası hiç ḳapanmaz
Ḳarğa Bağda Gül bağında ḳarğa bağında
Bülbüller fiğān iyler
Ġörüpler ḳarğa bağında

Ḳara Yatağ
Yoḫ ağla ḳara yatağ
Yurduma xor baḫanı
Ederem ḳara yatağ

Ḳarayam
Ağla dögi ḳarayam
Bütün dostlar içinde
Bes men baḫtı ḳarayam

Ḳara Gözler
Ḳara ḳaş ḳara gözler
Felek yıḫmıyan yiri
Yıḫıptıdı ḳara gözler

Ḳara Bağı
Oḫuyuram ḳara bağı
Menim bu ters ḫālī'im
Ḳırptıdı ḳara bağı

Karahaldı
Gönlüm dostan karahaldı
Ahimin bir katrası
Dağa düşse karahaldı Kaştan kirpikler
oğlar
Derdiwden öldi çoğlar
Kalbim bele virandı
Günde yüz yeri yoğlar

Kan damlar
Kalbler atar kan damlar
Kuduste kalbim tekin
Gece gündüz kan damlar

Kanaraya
Kan damlar kanaraya
Men bu dinden vazgiçmem
Asılsam kanaraya
Men kurbānam kudse
Hem Mekke Kudse
Kızrabatın kızları
Bu şeref bayrağını
He çıharğ kudse
Çoğ severler bizleri
Kızrabat ata yurdu
Çoğ şirindi sözleri

Ne Bahçe
Ektiğ ağaç ne bahçe
Yil esti tūfān oldu
Ne bāğ kaldı ne bahçe
Ne Ağa Kullar
diyiri ne ağa

Sel geldi evler yıhtı
Ne taht kaldı ne ağa

Geçer güzel yara bağ
Hevasālib nāra bağ
Menen yüzün dönderdi
Bu vefasız yara bağ
Kifrī bir dağ içinde
Kefri bir dağ içinde
Güli tiken içinde

Kifrini Hağ şahlasın
Kardaşım var içinde
Bes Kifrini dağı var
Kara tepe bağı var
Açmayın derdim dostlar
Yüregimde dağı var Gorağın
Bağçede gül gorağın
Dost haste düşüptü
Gideğ halin şorağın
Gör Gülün

Ağaç ekim görgülün
Bu bağda çoğ yorulduğ
Gālib dersen yad gülün
Kefride men göz gördüm
Atrafını köz gördüm
Kifrī bağı yeşeldi
Kehrizleri kör gördüm
Sürme Menī
Köy menen sürme menī
Çocuk acıdı ağlayırı
Ağzına sürme menī

Şirāzdı
Aşfahān degil Şirāzdı
N'idim kara zamāne Göskümde şire azdı
Bī-çāreni vurdular
Kōl kanātın kırdılar

Bī-çāreni vurdular
Kōl kanātın kırdılar
Bī-çāre yetim idi
Cānına kudurdular

Nāmardı Var
Pembe var nāmardı var
Güvenme sen dostluğa
Dostun da nāmerdi var

Yüz Yāre var
Bir dertdi yüz yāre var
Bağda seyrin nārlar var
Bağvānda yüz yāre var

Yüz Duvar

Қасаб кести her yüz duvar
Öz var zīyāret olur
Recm itmeğe yüz duvar

Yüz Yerde
Baş aшаğı yüz yerde
Hāyinde vefā olmaz

Men dimişem yüz yerde Yüzü Var
Astārı var yüzü var
Er oğlu muhtāc olsa
Dosta gider yüzü var

Yüz Yaradı
Bir dertdi yüz yaradı
Men dosta bir yaradım
Dost mene yüz yaradı

Yüz Dağdı
Yüz tepedi yüz dağdı
Nāmardın itdigleri
Yüregimde yüz dağdı

Bir Ozdı
Şonam gölde bir ozdı
Yüzü koy yüzüm üste
Anav desin bir özdi

Bir Yol-da
Bir mektapda bir yol-da
Düşman zafer bulmasın Yer yağın bir yol-
da
Men Kerkük’i terk itmem
Sayagam hīçde yatmam
Yılduz gibi hīç batmam
Bu Yurdu
Virdi Hūdām bu yurdu
Kerkük’i atam қurdu
Kümbetler babam yurdu

ŞEHİDLER KERVĀNINA ҚATILIN
Şehīdler Kervānına Қatılan
Çiçek lāle bezm-i hamīd
Yüregi yaralı hamīd
Mazlūm yumdı gözlerin Genc-

kümbetlā hamīd

Hıyır görmedi dünyādan
Bahtı қарalı hamīd
Kesti boynını zencīr
Başı belālī hamīd
Bir degül bişti yāre
Gibi bulmadı çāre
Ağlıyor қardaş baba
Ahlāқı yüksek hamīd
Қalıp daғlı şahābı
Kümtetlā borç verdi hamīd
Gitdi yurda қurbān
Faқа dūçār oldı hamīd
Hақ’dan nice revādur
Gizli gömülseñ Hāmīd

Gamlı Başın Sağ Olsun (Dideler Dostlar)
İşte budur milletim Her zamān қurbān virir
İğitlik meydānında
Çekilmeden can virir

Sonuç

Bu tez çalışmasında Salah Hamit Kümbetli'nin *Her Gecenin Bir Sabahı Var* adlı Türkmençe eseri transkripsiyon yöntemiyle incelenmiştir. Metinler, Irak Türkmen Türkçesinin ses ve şekil özelliklerini yansıtacak biçimde, bilimsel transkripsiyon kurallarına uygun olarak Latin harflerine aktarılmıştır. Bu süreçte k, ğ, h, ş, t gibi özel işaretlerden yararlanılmış; dilin özgün yapısı titizlikle korunmaya çalışılmıştır.

Eserde yer alan şiir ve horyatlar, Türkmen halkının yaşadığı toplumsal acıları, gurbeti, ayrılığı ve vatan sevgisini açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu metinler, yalnızca edebi birer ürün olarak değil, aynı zamanda Irak Türkmenlerinin tarihsel ve kültürel belleğini yansıtan önemli kaynaklar olarak da değer taşımaktadır.

Çalışma, Irak Türkmen edebiyatına ait yazılı kaynakların artırılmasına ve bu

metinlerin gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlamayı hedeflemiştir. Ayrıca Kümbetli'nin eserinin akademik alanda kullanılabilir hâle getirilmesiyle birlikte, Irak Türkmen Türkçesinin dil özelliklerinin daha geniş bir araştırmacı kitlesiyle buluşması da amaçlanmıştır.

Sonuç olarak bu çalışmanın, Irak Türkmen edebiyatı alanında yapılacak olan dilbilimsel ve edebi araştırmalara zemin hazırlayacağı ve benzer transkripsiyon çalışmalarına örnek teşkil edeceği umulmaktadır.

KAYNAKÇA

Elçin, Ş. (1977). *Halk edebiyatına giriş*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Hürmüzlü, E. (2003). *Türkmenler ve Irak*. Kerkük Vakfı Yayınları.

Paşayev, G. (t.y.). *Irak Türkmen folkloru*. Kerkük Vakfı Yayınları.

Saatçi, S. (1997). Irak (Kerkük) Türk edebiyatı. *Türkiye dışındaki Türk edebiyatları antolojisi* (6. Cilt, s. 153–485). T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Saatçi, S. (2008a). *Kerkük çocuk folkloru*. Ötüken Yayınları.

Saatçi, S. (2008b). *Kerkük güldestesi*. Ötüken Yayınları.

Terzibaşı, A. (1975). *Kerkük hoyratla*